

Západní Evropa v 16. století

Španělsko

- od r. 711 Španělsko pod správou Arabů (Maurů) → vytváří Chordobský chalífát (10. st.) = arabský stát ve Španělsku
- reconquista – boj proti Arabům, za nastolení křesťanství
- 1212 bitva u Las Navas de Tolosa – vítězství křesťanů nad Araby → zisk převahy
- 1469 sjednocení 2 států sňatkem → Aragonie + Kastilie
 - sňatek: Izabela Kastilská + Ferdinand Aragonský
 - základ budoucí španělské monarchie
- 1492 dobytá Granada – posl. arabská provincie na Pyrenejském poloostrově → končí reconquista

Karel I. (1516-1556)

- 1519 korunován na římsko-německého císaře → od teď: Karel V.
- Vnuk Ferdinanda Aragonského a Izabely Kastilské
- 1. Habsburk na španělském trůně → Karel I. Habsburský
- Ferdinand I. Habsburský (jeho bratr) vládl v českých zemích
- Španělsko + Německo + Čechy + Uhry = území, nad nímž Slunce nikdy nezapadá
- za jeho vlády vznik španělské monarchie
- Šp. - koloniální evropská velmoc, Španělsko na vrcholu
- snažil se vládnout absolutisticky
- hlavní oporou moci je katolická církev, inkvizice, vysoká aristokracie (katolické vyznání)
- proti jeho vládě bojují města → chtějí podíl na vládě, uchopit moc → různá povstání, vždy poražena
- vláda bohatla díky zámořským objevům (zlato a stříbro z Jižní Ameriky)
- znehodnocení měny (nedokázali zlato využít) – hospodářský úpadek
- investice do armády a válek → bojuje proti povstalcům v Německé selské válce, ve Francii, obrana proti Turkům...
- 1556 umírá
- novým císařem se stává Ferdinand I., titul španělského krále získává Filip II. (syn Karla V.) → 2 větve Habsburků – Rakouská a Španělská

Filip II. (1556-1598)

- jeho manželkou je Marie I. Tudorovna (angl. rod Tudorovců, nevlastní sestra Alžběty)
- po smrti Marie se Filip uchází o ruku Alžběty – odmítnut
- krutý panovník, náboženský fanatik – tvrdší tresty a inkvizice
- konzervativní
- hlavní podporou je katolická církev a šlechta
- pokračuje v bojích po Karlu V.
 - boje proti Turkům
 - 1571 – bitva u Lepanta (námořní bitva ve Středomoří)
 - dosáhl zde vítězství nad Turky
 - Španělsko získává nadvládu nad Středozemním mořem

- 1581 – ztratil území v Nizozemí
- 1588 – drtivá prohra s Anglií – námořní bitva
 - Španěle ztrácí převahu nad Středomořím, Anglie se stává nejvýznamnější námořní velmocí
 - hospodářská krize se ještě více prohlubuje (kvůli bitvám, rozhazuje peníze, nákladný život u dvora)
- Španělsko vyhlásilo bankrot → musí si půjčovat od šlechty
- stavba El Escorial – sídlo Filipa II., centrum španělské říše

Nizozemí

- do této chvíle součástí Španělska (Nizozemí jako samostatné neexistuje)
- díky výhodné pozici, tranzitní země → vše z J. Ameriky putuje do Nizozemí a pak dál → stává se nejbohatší oblastí Evropy
 - Nizozemí: paradox - finančně lepší než Šp., ačkoliv Šp. vlastní Nizozemsko
 - Vládne zde místodržící dosazován Španělskem = zástupce šp. krále
- Nizozemí v 16. st. bylo územím dnešního Nizozemí + Belgie
- **J. část** Nizozemska → dnešní Belgie
 - převažuje katolictví
 - zemědělská oblast, tolerantnější ke Španělsku
- **S. část:** protestantská, více průmyslová – bankéři, podnikatelé
- Reakce na prosperitu Nizozemí
 - Filip II. – snaží se Nizozemsko co nejvíce připoutat ke Španělsku a omezovat ho
 - → Nizozemci tvoří opozici proti vládě španělského krále (1565)
 - z důvodů politických, hospodářských, náboženských...
 - zprvu odboj umírněný, nechtějí přímo bojovat, spíše vyjednávat
 - v čele opozice: Vilém Oranžský
 - Filip II. je chtěl potrestat i za jejich vyjednávání → posílá do Nizozemí vévodu z Alby (nový místodržící – velice krutý a nemilosrdný) – náboženský fanatik
 - teror v Nizozemí, stíhání nekatolíků, přístřeší inkvizice (stejně jako ve Šp.)
 - opozice již není umírněná → povstání proti jeho vládě, **vzniká revoluce (1572 - 1581 – osamostatnění Nizozemska)**
- 1572 – vylodění povstalců v přístavu Brille → přístav dobyt povstanci, vévoda z Alby byl odvolán → propuká nizozemská revoluce (povstalci = gézové)
- proti Španělsku bojuje S a J Nizozemsko dohromady
- 1576 – sešly se nizozemské stavy, aby se dohodli na společném postupu proti Šp.:
 - sever – chtěli se odtrhnout za každou cenu, boj
 - jih – chtějí mír, zůstat pod nadvládou Španělska
- Nizozemsko se rozděluje (1579) – J: vzniká Arraská unie; sever: Utrechtská unie
 - naznačeno budoucí rozdělení Nizozemska
- 1581 – Utrechtská unie se odtrhla od jihu, vyhlásila samostatnost a nezávislost → vz. Nizozemsko
- jih – stále pod nadvládou šp. krále (dnešní Belgie)
- do čela Nizozemí se dostává Vilém Oranžský, podepisují se Španělskem příměří
- název nového státu: „Spojené nizozemské provincie“

- republika
- 1584 – Oranžský zabit fanatickým katolíkem
- jeden z nejbohatších evr. Států, největší bohatství: obchod, zlato
- podnikatelé – nejdůležitější vrstva ve společnosti, měli podíl na vládě
- náboženská svoboda → evangelíci z jiných států přichází sem

Francie

- silný evropský stát
- v čele král, silná král. moc → snaha vládnout absolutisticky
- důležitá vrstva: měšťané – roste jejich význam → rozpory se šlechtou o moc
- hospodářsky nebyla tak dobrou zemí (jako Nizozemí)
- Zahraniční politika: války se Španělskem o území v Itálii - neúspěšné (ztráta dobytých území) → potvrzena hegemonie Španělska
- náboženské války

Náboženské války (1562-1598)

- spory mezi hugenoty a katolíky
- katolická církev nechtěla být závislá na papeži
- od 20. let 16. století: pronikají sem myšlenky reformace
- plakátová aféra = byly vyvěšovány v Paříži různé plakáty s protikatolickými myšlenkami
- hugenoti (měšťané, nižší šlechta, řemeslníci) X katolická liga (vysocí šlechtici, aristokracie)
- francouzský král – katolík (katolická liga)
- vládne **Jindřich II.** + Kateřina Medicejská (z Florencie- také katolička)
- otevřený boj od roku 1562
- hugenoti chtějí náboženskou svobodu, byli úspěšní
 - 1572 – Bartolomějský noc
 - 23. – 24. 8. 1572 – došlo k přepadení hugenotů a jejich vyvraždění u příležitosti sňatku Jindřicha IV. Navarského (vůdce hugenotů ve Francii) + Markéta Medicejská (dcera Kateřiny)
 - přišlo na svatbu mnoho hugenotů – katolíci je vybili
 - Jindřich IV. Navarský musí přijmout katolickou víru
- 1598 – vydává edikt nantský → zrovnoprávnění hugenotů a katolíků (nikdo je nebude za svou víru trestat)
- za **Jindřicha IV.**: (hugenot)
 - Fr. rozkvétá, vznik prvních manufaktur
 - investice do stavby silnic, přístavů
 - v Nizozemí podporuje S Nizozemí (Viléma Oranžského)
 - zavražděn katolíkem
- **Ludvík XIII.** – nastupuje po Jindřichovi IV.

Anglie

- Válka růží (Lancasterové x Yorkové-vyhráli) → nastupují Tudorovci (od 1485)
 - Jindřich VII.
- hl. zemědělský stát, zemědělství → hl. způsob obživy, z něj bohatla
- postupně investují do lodí a námoř. loďstva
- rozvoj obchodu → zámořské objevy, zakládání obchodních společností ve východní Indii, Rusku, J. Americe

- Irsko patřilo Anglii

Jindřich VII.

- 1485-1509
- 1. z rodu Tudorovců na anglickém trůnu
- posílil královskou moc
- období stability, prosperity
- Společnost:
 - yeomani – středně bohatí zemědělci, při konfliktu by tvořili základ armády, žili na venkově
 - gentry – obchodníci, obyvatelé měst, majitelé venkovské půdy, nižší šlechta
 - hvězdná komora – soudní dvůr, který řešil právní spory + pronásledování odpůrců krále
 - hlavní opora krále, někdy přerůstá až v inkvizici
 - vydržela do pol. 17. st. – pro jejich praktiky nevydržela déle
- správní reforma – rozdělil území na samosprávné jednotky (na hrabství), v nich vládne zástupce krále

Jindřich VIII.

- 1509-1547
- zavedl anglikánskou církev (1532), chtěl se rozvést se svou manželkou, církev to nepovolila (neměl syna, jen dceru), proto ji zavádí a v jejím čele je anglický král
- měl 6 manželk (Kateřina Aragonská, Anna Boleynová – dcera Alžběta)
 - „nová šlechta“ – budoucí podnikatelé v zemědělství (nová vrstva ve spol.)
 - ohrazování = oplotili si pozemek, aby bylo jasné, že patří jim
- investice do lodí a námořní armády
- Anglie – světová velmoc
- syn Jindřicha VIII. + Jany Seymourové → **Eduard VI.** (1547-1553)
- dcera Kateřiny Aragonské: **Marie I.** (1553-8)
 - katolička
 - lidi, kteří se hlásili k anglikánské církvi byli trestáni → mnoho trestů smrti „krvává Marie“
 - Marie + Filip II. → sblížení Anglie (anglikáni) + Španělska (katolíci) → odpor u Angl. obyvatelstva
 - zemřela bezdětná

Alžběta

(1558-1603)

- nejvýznamnější angl. panovnice
- veliký rozkvět, rozmach
- dcera Boleynové
- rozvoj námořních plaveb → pirátské plavby – přepadávali lodě ze Španělska jedoucí do Jižní Ameriky
- W. Raleigh, F. Drake → nejvýznamnější piráti
- 1588 – poraženy Šp. lodě → tzv. „španělská Armada“
- diplomaticky řeší spory, mír se Šp.
- vzdělaná, mluvila několika jazyky
- **Marie Stuartovna** – vládne ve Skotsku

- tam převládá kalvinismus, prosazuje katolictví
 - vzpoura ve Skotsku - Stuartovna svržena, uteče k Alžbětě do Anglie (její vzdálená příbuzná)
 - Stuartovna si dělá nárok na angl. trůn → spor: Alžběta ji nechala zabít, popravit
 - Alžběta podporuje hugenoty ve Fr. a povstalce v nizozemské revoluci proti katolickému Šp.
- Kulturní rozkvět
- Architektura: Šlechtické zámky na venkově po francouzském vzoru
 - rozkvět divadla a literatury-Shakespeare
 - Výtvarné umění: inspirace u nizozemských malířů
 - Erasmus Rotterdamský-působil na anglickém dvoře
 - zemřela bezdětná, nevdaná
 - ucházel se o ni Filip II. → nechce katolického partnera a Španěla

Jakub I.

- syn Marie Stuartovny → nastupují Stuartovci

Rusko

- monarchie
- v čele moskevský velkokníže, moc omezena knížaty a bojary (=vysoká šlechta)
- Rusko rozděleno na knížectví
- nejzaostalejší země Evropy → hospodářsky, kulturně

Ivan IV. Hrozný

(1533-1584)

- korunován prvním carem (1547) → od té doby carství v Rusku
- vládne absolutisticky = samoděržaví
- expanze na východ směrem do Sibiře → z toho bohatli šlechtici (nejvýznamnější: rodina Stroganovových)
- reforma: 2 druhy pozemkových držav
 - a) opričnina – pozemky cara (státní)
 - b) zemština – pozemky bojarů
- roste moc bojarů, car se cítí být ohrožen + bojaři protestují proti rozdělení → opričnina po čase zrušena
- venkovskému lidu se nelíbí, že musí pracovat na cizích pozemcích → sbíhají na jiné → stávají se svobodnými kozáky = vojáci pro ochranu ruských hranic
- livonská válka se Švédy a Poláky → neúspěšný, nepodařilo se mu rozšířit území na západ (Livonsko = Pobaltské státy)
- 1. zákoník – Suděbník – zapsána práva všech občanů
- jednotné daně, sjednotil měnu, reforma vojska
 - vzkvétá kultura, investice do Moskvy - nechal postavit hrad Kraml a chrám Vasila Blaženého
- nestupuje jeho ml. syn **Fjodor**
 - nebyl tolik úspěšný jako Ivan
 - slabý, neschopný
 - umírá bezdětný → na trůn se dostává **Boris Godunov**
 - 1. bojar na ruském trůnu
 - jeho sestra manželkou Fjodora